

5250.
A. Piirimäe.

Pilleri Maali pärandus.

Talinnas 1919.
„Kodu“ kirjastus.

A. Piirimäe.

Pilleri Maali pärandus.

Tallinnas 1919.
„Rodu“ kirjastus.

18. Pühapäev

Prüfungsamt
Tartu

A 5350.

15776M6

M. Schiffer, Tallinnas.

Pilleri Maali pärandus.

U. Piirimäe.

Igaüks, kes neid tundis, pidi tunnistama, et üle paari kihelkonna õnnelikumat abielurahvast ei leidunud kui Pilleri Kaarel oma Maaliga. Kirikuraamatu järele oli Kaarli nimi küll Kaarel Ristikson, aga seda teab ju igaüks, et maal inimesi lignime järele ei kutsuta, waid selle sauna wõi pere järele, kus nad elawad. Berenime nüüd Kaarlit küll ei olnud, sest ta polnud kuigi rikas talupoeg, waid waene Pilleri saunil.

Nad olid lasteta ja juba kolmkümmendkuus aastat üksteise kõrwal elust läbi sammunud, ei, öieti weel kauem. Sest enne kui neist abielupaar sai, olid nad naabrilapsed olnud, olid heade seltsilistena üheskoos oma lapsepõlwes rõemu ja kurbtust maitseanud, ja Kaarel polnud ümasksi kellegi teise neiu juures käinud, ning ka Maali polnud ühegi teise poissi otja waatanud.

Maapealst wara polnud neil üalgi palju olnud. Kaarel ei olnud just suur töömees, juba nooreseaski mitte, weel vähem siis nüüd, kus juba üle 60 aasta wana oli. Ameti poolest oli ta wäljädppinud rätsep, kuna aga rätsepabööst tihtipeale puudus oli, siis käis ta suwel peredes tööl, aitas heina niita, wilja lõigata ja peksta, kartulaid wõtta ning mis just kätte juhtus. Rätsepabööd oli tal jellepärast wähe, et külasje üks noor rätsep elama oli asunud—Pilleri saun oli külast paari wersta maad eemal—kelle käes töö wäledamine läks.

Gäda ja puuduse all polnud Pilleri rahwas süiski seni weel kannatanud, kuid suwel kogutud rahast elada ei jatkunud enamaste rohkem kui hädawaewalt talwiste kulude katmiseks.

Ka Maali nokitses siin ja seal tööd teha ning teenis nii mõnegi kopika; peaaegaks oli tal aga hoolitsemine Kaarli, majapidamise ja lehma eest.

Lehma õieti polnudki, see oli alles Maali salajam südamesoov, ja tingimata suur mustefirju lehm pidi see olema, keda omale osta tahtis. Tõsi, neil oli praegugi lehm, aga see oli juba nii wana ja wäeti ning andis nii wähe piima, et Maali iga hommikul salahirmuga lauta läks: kas wana küüt juba kõrwu pea alla pole pannud. Sellepärast himustas ta omale uut, juurt, rohke piimaanniga lehma.

Siis oleks alles jõukus majas, vähemalt veel wanelgi päewadel!

Siis ei tarwitaks nad enam endid raske põllutööga waewata ja ka inimeste peremeeste pilkesõnad jääksid kuulmata.

See oli wiimastel Mõhklikuu päewadel, kartuliwõtmise ajal. Maali käis igapäew, kui oma majatalitused lorida oli seadnud, lähemas peres sõdmawahete kaupa kartulaid wõtmas, ja ruttas õhtul kiirelt minema, et enne Kaarli koju jõuda. Siis tegi ta kähku tule lõukale, et Kaarel koju tulles sooja toa ja palawa kohwi—Pilleri rahwa armsama toidu—eest leiaks. Kuni wesi kees, oli ta lehma sõõtnud ja lüpsnud, ning puhtad takused jofid Kaarli jaoks partele soenema pannud, sest soontest ei saanud nüüd juure wihma pärast enam hästi kuini-jalu üle, ja Kaarel sai sellepärast talwel seda enam jookswalude all kannatada;—Maali õhtas, kui selle peale mõtles.

Kui peale neid igadõhtusi toimetusi weel natuke aega üle jäi, siis urgitses Maali plekist kompwekitooši ahjunurga alt wälja, pani praegu saadud päewapalga sünnasisse ja puistas siis kõik raha sülle, et järele lugeda, kui palju jõe kõik kokku wälja teeb, sealjuures õhtas ta jälle, sest hea lehma jaoks oli raha ikkagi weel wähe, ja mine tea, kas seda raha kõik talwel wälja ei tule anda.

„Kas ma seda küll weel näha saan,“ jofistas ta endamisi, „aga ma ei taha nuriseda—kui aga Kaarel mul talwe läbi terve oleks.“

Kaua ei tarwitsenud ta oma Kaarli peale oodata. See ruttas ka nii kiirelt ligemale kui wanad jalad kandsid. Sääraniis pikad sammud wõttis ta siis, kui Männiku kõrtjust mööda tuli, wõi eemalt Hobuse-Nigulat tu-

lewat nägi. Wiimane oli laialt tuntud logard, kes kõrt-
sus istudes raha maha juua armastas, tühje juttufi
rääkis, inimesi üksteise peale wihaseks tegi ja—nagu
räägiti—wargaametit pidas.

Kui siis sinikas-walge suitsusammas Kaarlile juba
eemalt kuulutas, et wirt perenaine temal juba kodus ta-
litamas on, muigas Kaarel üsna lõbusalt ja rahuldutult
endamisi.

Ja kui siis külm tuul tal läbi keha puhus, õhtas
ta, mitte jooksja pärast, waid kõha pärast, mis waeset
Maalit külmal ajal nii sagedaste piinas ja õõseti ma-
gada ei lastnud.

Mäest ülesse minnes tõmmas ta oma roheline ra-
hokoti wälja; ta teadis, et see roheline oli olnud, kui
Maali selle neljakümne aasta eest temale kinkinud, ja
sellepärast pidas ta seda weel praegu roheliiseks, kuigi
rahalott nii määrdinud ja kulunud oli, et esialgsest wär-
wist enam aimugi järel polnud.

Ta kaalus rahakotti peos ja luges kokkuhoitud
raha, mis iseäralises soppis seisis, üle, ja kuna ta täna
kõrtsus pudelit õlut polnud wõtnud, siis pani ta ka need
kopikad sinna juure ja rehkendas mõttes ka selle raha
sinna juure, mis ta Järwe peremehelt uue kuue õmble-
mise eest pidi saama.

„Kas tänawu uue lehma jaoks jattub? Jõulu-
kingiks Maalile? Seda rõemu, mis siis oleks!“

Kui ta siis tuppa astus, oli tuba soe ja palaw
kõhwi auras laual. Pärts mõisniku elu kõhe.

Wara hommikul oli aga Kaarel selle eest esimene
üles tõusma. Sest Maali pidi nüüd sedawõrd kauem
magama, mis õõsel kõhides ärkweel oli olnud. Nii siis
leidis Maali hommikul üles tõustes omakorda toa
sooja ja kõhwi palawa olemat.

Seesugust ladusat, rahulikku elu segasid ühel hom-
mikul rasked jalaastumised eeskojas. „Noh, kes see nüüd
nii hommiku wara juba meile tuleb?“ ümises Maali, ja
imestas weel rohkem, kui sissetulija walla wahimees oli.

Mehe nagu oli kaunis mõru, kui ta ühe kaunis
suure kirja põuest wõttis ja Maali kätte andis. Maali

wiivitas vastu wõtmaft. „Ehk oled ekfinud?!” küfis ta aralt.

„Ah, mis ekfinud, siin seijab ju selgeste Maali Ristifjonile, sündinud Waherpuu! Kas ja ei ole see, wõi ei oska ja lugeda!”

„Sah, külap ma juba olen,” kogeles Maali, weel rohkem araks tehtult.

„No näh,” sõnas wahimees sapiſe häälega, „roni jeda wiletsat teed mööda ſiia, ja oleks nüüd weel ekfitus olnud, on jeda waewa tarwis! Nüüd kirjuta oma nimi ſiia ſedeli peale.”

Maali ei armastanud et temaga pahandataks ja, ennast ei tea kui suureks ſüüdlaseks pidades, katſus ta aſja jälle heaks teha. Ta tatsutas ruttu kapi juure ja wõttis ſealt pika kaelaga pudeli. Pudelis oli kal-kari-juurte peal leotatud napsu, milleſt Kaarel wahel tilga wõttis, kui terwis juſt üsna hea polnud. Selleſt walas ta wahimehele wäikſe klaasitäie; — tal oli omalgi kahju anda, otſekui raiſkaks Kaarli oſa ära. Aga wahimehe nägu löi kohe lahkemaks, kui naps kõhus mõnuſalt ju-riſes, ja laduſalt jumalaga jättes lahkus ta.

Suur kiri ſeiſis keſt lauda. Ja Kaarel ja Maali ſilmitſeſid teda mõlemilt poolt kahtlaſte pilkudega.

„Noh, eks waata, keſſe kirjutab,” julguſtas wiimaks Kaarel.

Maali wõttis kirja kätte, tegi ümbriku lahti ja hakkas lugema:

„Ma-li Riſ-tik-ſon-ile, jün-di-nud Wa-her-puu, rätſep—Kaar-li abi-kaa-ſa,” weeris ta wae-waliſelt ja jatkas ſiis niifama weerides edasi: „Pa-lun teid 1. oktobril linna ſõita õndsja Adam Sepiku päranduſe aſjus . . .”

„Adam Sepik, ſee on minu riſtiſa.”

„Aga ta on ju ſurnud,” ſähwas Kaarel wahela, „ſeal ſeiſab ju „õnnis“ ja „päranduſ“. Waata, kas ſeal aſjadeſt ja rahaſt ka midagi on! Wõi anna ſiia, ma loen parem iſe!”

Ja julgelt wõttis Kaarel nüüd kirja kätte ja luges oma ſarweſt raamidega prillide läbi tublit wiis minutit

tõhiseelt. Siis kargas püsti ja hüüdis juure heameelega: „No jah, see tähendab: et sul warandust pärida on. Pead linna advokadi juure ja sealts lohtusse minema!“

Ettemaatuse pärast käis ta siiski esmalt wallakirjutaja juures kirjaga; aga see kinnitas temale, et Maalil muud pole waja kui wallast wõetud isikutunnistusega linna minna.

Selle kahe päewa jooksul, mis weel linna sõitmiseni aega oli, oli Pilleri rahwal ainult üks küsimus weel arutada:

„Kui palju ta dieti järele jättis?“

„Kikas ta ei wõinud olla, see mu wana risttiisa,“ arwas Maali, „aga mõne rubla jõudis ta omal pikal eluajal ifka kofku hoida. Eks ta üks sada rubla ifka jätnud.“

„Sada rubla,“ urises Kaarel. „See pole mitte midagi. Kui mitte vähemalt . . .“

„Mees, ära ole ahne!“ jähwas Maali wahela, „eks sa mäleta, kui kaua me minema kord sadant rublat korjajime? Kaks ja pool aastat! Ja kui wiimane kümme juba täis saamas oli, seal tuli torm ja kiskus meil katuse pealt ära, sinna see raha maja parandamise peale lätski.—Wõib olla, ehk on ka sada wiiskümmend—ja kui oma kofku kogunud rublad juure arwame—heä lehma saame igatahes.“

Kõige parema meelega oleks Kaarel Maaliga seltsis linna läinud, aga reijukulud tõuseksid sel korral kahe kordseks, ja mine tea palju seda pärandustki on.

Wiimaks jõudis ärajõidu tund kätte.

„Aga, mis ma ütelda tahtsin—ja tuled mulle jaama peale wastu,“ sõnas Maali Kaarlile, kui see teda 2½ wersta eemal olewasse raudtee jaama saatis.

„No muidugi. Kudas ja siis õhjel üffinda foju tuled.“

Ja nad lahtusid. Kaarli meel oli päewa läbi üsna hale, ja kodu õudne ja tühi. Ja just täna pidi ta Järwe peremehele uue kuue juure lõikama. Uue kuue juure lõikamine oli aga Kaarlile, kes wiimasel ajal peaasjalikult ainult paikamisetööga tegemist teinud, tähtsaks, pidulikuks sündmuseks! Ja täna ei olnud ta meeled ju-

gugi koos. Sada korda tuli tal päranduslugu keele peale, aga ikka neelas ta selle veel õigel ajal alla. Mõistus hoidis teda tagasi, oma päranduse-asja kõigile seletamast.

Tunni waremalt kui harilikult lõpetas ta töö Järve peres ja tõttas koju. Lõõtsutades jõudis ta sinna ja hakkas nüüd tulist-ruttu ühest uksest sisse ja teisest välja käima: tupp, toast laut, laudast kööki, köögist tupp, toast laudile j. n. e., kukkus kord redelilt alla, komistas poolpimedas üle uksepiida ja lofsutas lüpsmast tulles poole piima lüpsikust maha, määris käed ja näo, tulid üles tehes, tahmaga ära, ägas ja oigas ja hakkas salajas veel enam Maalist lugu pidama, kes kõik need tööd igal õhtul veel lühema ajaga ja hoopis ilma mürata ärategi. Kui ometi kohwiveesi nüüd ruttu keema hakkas! Ta toppis kiireste veel hulga hagu alla, enne kui filmi pesema hakkas. Aga keeva wee wulifemise ajemel tungis tal korraga ninasse išeäralik hais—sihuke—nagu oleks tulel tühi katel. — —

„Tule taemas appi, ma unustasin wee sisse walamata: nüüd pole kohwist enam juttugi, kui aga katlale auku sisse ei põlenud!“ Ta oleks omal kas wõi karwu kirkunud. „Oh Kaarel, mis oleksid ja ilma Maalita!“

Wiimaks oli ta nii kaugel, et pikal sammul jälle jaama poole kõmpima hakkas. Hõigist nõretades jõudis ta sinna, kui kell just kahelksandat õhtutundi löi.

„Ei tea, kas rongini veel kaua aega on, T. linna rongini?“ küsis ta roopaseadjalt.

„Kohkem kui tarwis,“ naeratas see, ähkiwat wana-meest silmitsedes, „rong jõuab alles öösel kell üks siia, kui ta hiljaks ei jää.“

Mis teha? Terwet wiis tundi sügisel õhtul jaama-hoone külmas toas wahtida, pealegi tõmbetuule käes? See tooks sihukest jooksjawalu, et kas jäta wõi hing. Ei aita midagi, peab jeniks kõrtsu minema.

Õhates astus ta üle kõrtsu läwe, istus poolpimedasse nurka ja ostis veel sügawama õhkamisega pudeli õlut.

Mehi oli juba ennemalt kõrtsus ja neid kogus aegamisi veel juure. Ka kaks tuttawat trehwafid seal olewat,

nendega seltsis ta warstigi ja ostis weel ühe pudeli õlut. Juttu ajades ja märjusest rüübates ei pannud ta tähelegi, kuidas oma päranduse saladuse juba esimese pooletunniga wälja oli lobisenud. Olid sõnad juust wäljas, wihastas ta küll, aga parata polnud enam midagi.

Korraga läks üks lahti, ja Hobuse-Nigulas tuli sisse—just nende laua poole. Juba eemalt naeris ta waljuste. „Teh—ahahha!—Pilleri Kaarel! Ahahhaa!—Tohoo mees, näeb sind ka kord kõrtsus!?”

„Tema mees wõib nüüd alles kõrtsus käia, päris juure hulga raha!“ wastasid Kaarli lauanaabrid läbi-segamine.

Nüüd läks asi Kaarli meelest üsna hapuks. „Pagan wõtaks,“ mõtles ta endamisi, „oleksin ma ometi suud pidanud!”

Hobuse-Nigulas raputas Kaarlit südamlisult kätt. „Noh, Sumal tänatud,“ ütles ta, „et pärandus õige mehe kätte langes, kes rahaga ümber mõistab käia. Paned ta muidugi intressi peale, et wanusepäiwil kopikas wõtta oleks, wõi tahad muud midagi ette wõtta?”

Ja kuidas ei oleks pidanud Kaarel seda meest mitte usaldama, kes nii mõistlikult rääkis. Üsna tõeste ei olnud Hobuse-Nigulas nii paha mees, nagu räägiti, wõi oli ta wähemalt ennast wiimajel ajal parandanud. Nii nihutas ta siis Nigulasele lähemale ja tunnistas temale sofistades: „Kõigepealt on meil küll nõuks head lehma muretsema.”

„Waat, see on mõistlik asi! On kord hea lehm lautas, siis tuleb jõukus iseenesest majasse.”

„Jah, seda ütleb minu Maali kah,“ nokutas Kaarel.

„Parajaste tuleb mul meelde,“ jatkas Nigulas edasi, „kui hästi see trehwab. Minu onul siin Mätlikul on just lehm müüa. Hea piimaanniga teine ja alles noor, kahju on teda lihunikule anda, aga ära müüma peab ta, sest et õbedele päranduse osa wälja maksta tuleb. Sa wõid seal hõlpsaste hea kaubaga kofku saada. Kuidas oleks, kui me pärast ise sinna waatama läheksime.”

Kohe oli Kaarel sellega nõus ja tõmmas mütsi kõwemine pähe.

„Noh, ega meil tuld taga pole! Aga küll weel!

Enne jooime paari klaasi õlut ja vaatame, ehk saab pere-mehe käest salaja säraka hunditulist kah were ehmatamifeks.“

„Mul juba kaks pudelit joodud,“ tõrkus Kaarel wastu.

„Tühi kõik, jooime weel kaks, mis see mehele teeb. Dot, ma lähen kohe toon ja maksan ise kah.“ — — —

Kolm tundi hiljem istus Kaarel jaama ootamijetoas pimedas nurkas. Et Rigulas ja tema selfiline ta weerandtunni eest siia toonud, sellest oli tal weel nõrk aindus. Mis aga möödaläinud kolme tunni jooksul sündinud oli, seda ei teadnud ta enam. Misjuguses perez ta käinud, seda ta ei teadnud ka enam, weel wähem seda, mis selle jedeli peal seisis, millele ta oma nime alla kirjutanud. Kui ta ülepea weel midagi teadis, siis igatahes ainult seda, et jüda praegu hirmjaste pööritas ja pea ringi käis.

Rong tuli ähtides, puhkides ja wilistades jaama ette; Kaarel ei kuulnud midagi, ei saanud millegist aru — — ta norstkas ainult. — —

Maali astus wagunist maha, suur rätik weel kõwemine õlade ümber tõmmatud kui arastites, parem käsi kleiditasku peale surutud. — Seal oli nahkfotoife wiiesaja rublaga! Wiisjada rubla! Terwe waranduse oli lasteta ristiiša temale pärandanud. Ja kui palju ta tee peal hirmu polnud kannatada saanud! Peaegu iga kaasreisijat oli ta taskuwargaks wõi teerööwliks pidanud. Sumal tänatud nüüd, et Kaarel teda jaama peal ootab. Pisut kohkunud oli ta juba, kui teda wagunist wälja astudes kohe ei märkanud. Paar korda kõndis ta jaamaesijel edasi-tagasi — Kaarlit ei olnud näha. — Kui rong wiimaks minema tormas, küsis ta ühelt ametnikult wiisakalt: „Palun mitte pahandada, kas te minu meest siin ei näinud?“

„Ei. — Aga oot — õhtul küsis üks siin, millal rong päralt jõuab. — Waadake lord poteruumi, ehk ta on seal kusagil nurgas.“

Arade sammudega lähines Maali norstkawale mehele, kes seal magades pingi peal istus, jalad siruli ja pea poolwiltu õla peal — wõis see Kaarel olla? — aga

tõeste, tema ta on. Mitu tundi on ta naist ootanud, imelugu, et viimaks magama ei jäänud!

„Kaarel—Kaarel!“ ta silus mehel meelitades üle põskede. — — Rõhkim hää—sihuke imeline, vastas. Mees ei liigutanud ennast. „Aga Kaarel! Kudas ja siia ometi nii raskestes magama võisid jääda?!“ Sealjuures raputas Maali teda üsna tajakesi õlast. Seal lõi Kaarel tinarasked filmad lahti—ja vaatas naise otja—tühja, klaasise pilguga. „Issand Jumal!“ karjatas Maali. „Lendma on teda löönud. Oh, mu armas mees, siia sured! Ja just nüüd, kus meil piisut paremad päevad vidid algama.“

Tema karjatuse peale tuli raudtee ametnik lähemale, filmitšes Kaarlit ja—hakkas naerma.

„Ta on klaasi põhja vaatanud, muud wiga pole ühti. Katsume kudas ta kodu saate, las' magab seal wälja, homme terve mees teine jälle!“

Maali tahtis juba üsna pahaselt wastata: „Mu mees ei joo ilmaški,“ seal riivas aga Kaarli hingedõht tema nina, ja see haiges päris puskari järele.—Nagu nuiaga pähe löödud, wajus Maali Kaarli kõrwale pingile.—Raudtee ametnik raputas Kaarlit tugewaste õlastest ja karjus kõrwa sisse: „Tõuse ülesse! Wõju!“

Ja need karmid sõnad aitafid rohkem kui Maali õrnad palwed; Kaarel tõusis tõeste ülesse ja taarus wankudes uksest wälja. — —

Oli juba lõuna, kui Kaarel norstkamise järele jättis ja üles ärkas. Sealjuures piinas teda tume aimdus, et ta midagi üsna rumalat oli teinud—ja oleks ta ometi teadnud—mis asja nimelt. Aga kõrtsju ta ilmaški enam jalga ei tõsta. — — Minult nii palju mäletas ta weel nagu läbi une, et Maali linnast wiisjada rubla pärandust saanud ja teda noominud oli.

Üuest kostis käre, ta astus uksest wälja. Wärawa all seisis Hobuse-Wigulas, kondine must lehm kae kõrwal.

„Roh, tule wõta oma lehm wastu, kelle eila õhtul ostsid.“

„Mina—pole ju—ühtki—lehma ostnud?!“

„Waat', kus mul lugu! Sa ei mäletagi enam? Aga siin on ju ka ostufedel sinu allkirjaga.“

Kaarel oli kui uimane, ja Maali filmitšes ülimõruda näoga uut lehmanäru. Aga parata polnud midagi.—

*

*

*

Nüüd seisis lautas uus must lehm, aga rõemu ei olnud majas, kõige vähemalt mitte Maalil. Kõik tema head lootused olid ühe hoobiga purustatud. Ja ta oli omale kindlaste ette võtnud, mitte üht sõnagi enam sellest häbiasjast rääkida. Aga kui ta lautas seda näginud, mana lehma nägi, kes veel wiletjam oli kui nende küüt, siis jähwatas jüda igaford tuld täis ja ta oleks Kaarlit kas wõi tuupinud. Ja oleks Kaarel ometi ise aru saada tahtnud! Aga see kinnitas wiisalt ja kangekaelselt, et kõik hästi tehtud ja õige on.

„Kas lehm nüüd must walge lauguga on, wõi küüt, see teeb ükstamadis wälja.“

„Aga mees, sellest ma ju ei räägi! Kui sa nii uisapäija poleks talitanud! Ja kui ta vähemalt weel piimagi annaks! Aga mitte üht tilkagi enam; ütlen ma! Esimesel päewal oli weel pisut, ja seegi sinine kui potipõhi. Ja misjaoks peakšime siis lehma, kui mitte piima pärast.“

Aga Kaarlit juba õigele teele pöördada ei saanud. „Eks iga lehm jääb furd aastas finni,“ õpetas ta. Maali oli tema lolluse üle otse meelt heitmas; terwe aukartus mehe tarkuse ees kadus nendel päewadel. Rahju, tuline rahju nende kahejaja wiiekümne rubla eest, mis see õnnetuseloom maksis. Terwe pool pärandust! Maali õhtas raskest, kui Kaarlile raha peo peale luges, lehma eest maksmiseks.

„Kojah, sina tahakšid muidugi, et sul lehm lautas ja ka raha kastis alles oleks,“ murises Kaarel, „aru saamata, nagu naised kunagi.“

„Mitte mina pole arusaamata, waid see lehma õftmine oli arusaamatus,“ waidles Maali, „meie oleksime kewadeni ootama pidanud.“

„Mis sa minušt alati õpetad?!“

„Aga mees, sellest peaksid ja ometi aru saama. Suwel mõiksime ta ometi karjamaale ajada; nüüd peame veel kalli raha eest heinu ostma, ja —“

„Tuhat ja tuline! No nüüd on wiimane päew käes! Sgapäew wirisesid lehma pärast, ööfel kui päewal muud polnudli: kui me uue lehma saaksime. Nüüd on ta sul lautas ja, ikka weel ei ole ja rahul! Mine saa ilmaski nüüd naise tahtmist täita!“

Täis wiha läks ta uksest välja, Maalit sügawasse ahastusesse üffi jättes.

Nii häbemata ja toorest polnud Kaarel seni weel temaga ümber käinud. Dtsse sõimanud oli ta ju!

Ta hiilis lauta; seal kükitas ta oma wana, mitte uue, lehma juure ja kurtis sellele oma terwet hingehäda.

„Tere Maali, mis siis wiga on?“ hüüdis keegi järsku lähelt, ja suur must wari langes lauta. Maali tundis seda häält ja kargas äkki üles. Ukjel seisis „Noor-eit“, suur tugew naine, pisut noorem kui Maali. Dmalajal oli „Noor-eit“ pisut wallaliste elukommetega neiu olnud, siis oli ta mehe wõtnud, kes weel wallalisem oli ja ta wiimaks maha jättis. Nüüd elas ta weel hulga maad eemal metsas wäikeses majakeses ja teenis ise omale ülespidamist, ei mitte talutöödega ega ketramisega, waid peaasjalikult kaardipanemisega, wiina pealt waatamisega, tulewiku ettekuulutamisega, arstimisega, posimisega jne. Kuulsus ulatas tal üle mitme kihelkonna, ja et abiotsijad heameelega ka kaubapealisk wastu wõtawad, siis jagas ta oma „head nõu“ ilma hinnata. Ja kui selle hea nõu tagajärjel kuskil paar inimest — abielurahwas wõi naabrid, kes seni kõigeparemas rahuselanud ja leplikult läbi saanud, omawahel tüütsise läksid ja kõigewihajemateks waenlasteks muutusid, õerus Noor-eit, tema õiget nime ei mäletanud keski, kása ja oli kõige oma waewa eest rikkaliku taju saanud.

Maali oli Noor-eidest alati eemal hoidnud ja temast mööda minnes kolm korda salaja sülitanud, aga täna — suures südameahastuses oli tal iga seltsilise üle hea meel, ja kui see ka Noor-eit oli.

„Küll on ime! Tulen teie suurt õnne vaatama,

mis teil nii äkki aknast sisse jadanud, aga inimene istub nurgas ja kõnnib?"

"Palju on veel puudu suurest õnnest," ohkas Maali ja pühkis põllega silmi.

"Kus uus lehm siis on?" küsis Noor-eit. "Ah ah, seal nurgas." Ta astus kohe selle juure ja katkus mustal asjatundja näoga selga. "Kuule, kas sina selle ostsid, või wanamees?" küsis ta üledla.

"Ka — Kaarel —" Maali häbenes jällegi seda tunnistamast.

"Seda ma arvasin!" Noor-eit naeris waljuste. "Saada nüüd mehed lehma ostma! Nagu kits teine kahe sarwe ja nelja labjaga! Ja mis ta siis selle eest maksis?"

"Kaksjada wiiskümmend rub —"

"Oh ja püha Jumal! Niipalju raha selle wiletta eest! Kas ta piima annab ka? Ega anna, seda ma arvasin, hahaha! Niisugust wana weist ei taha isegi lihunik enam heameelega osta. Sa waata parem, kudas temast jälle lahti saad, kas või poolehinnaga. Muidu tuled ühel ilusal päewal lauta, sellel aga kõik neli koiwa firewil. Niisuguse asjaga saawad ainult mehed walmis. Ja pagan mind wõtaks, kui ta lehma ostes mitte tubliste porujommis polnud — — nojah näed, eks ma ütelnud kohe?"

Maali oli uueste haledalt nuuksuma hakanud. Ja ühtlasi tõusis temas suur aukartus Noor-eide ees. Kui tark naine see ometi oli, kes ühe pilguga kõik äranägi, kudas lugu juhtunud wõis olla, ennekui ta ise sõnakestki seletust oleks jõudnud anda. Mis ta siis nüüd veel salgama pidi. Ja ohtraste pisaraid walades, jutustas ta Noor-eidele terve selle loo ära. "Lehmaloo ja kõik muu suudaksin ma veel unustada; aga nii hirmus halbaks on muutunud meie elu sellest päewast saadik. Ei muudkui sõimu igapäew ja laua wastu pörutamist. Suudub ainult weel, et ta —"

"Sind peksaks! No muidugi! Aga kui sa enesele seda meelbida laseksid, poleks sa paremat wäärtki. Anna aga wastu! Ja tubliste, nii et tal himu teijeks korrats kaob. Minu oma, see wa logard, tegi ka kord proowi;

Kohe andsin temale luuamarrega vastu. Et ja ennaft aga alla suruda ei lafe! Ja mis lehmazse puutub, katfu sellest lahti jaada, ütlen ma; kõige parem siis, kui teda todus ei ole, siis ta ei saa vastu waielba. Ja kui mõistlik oled, osta paar pörfaft, need jõödad läbi talwe ja kewadel saad seda tagasi, mis lehma pealt kaotad."

"Sinul on õigus."

"Ja kui sul muidu head nõu tarwis läheb, ja tead ju, kus ma elan," ütles Noor-eit lahkumiseks ja surus tal tugewaste kätt.

Maali mõttis siis ka Noor-eide head nõuanded tubliste südamesse ja tema senine waga ja pehme loomus hakkas sellest päewast peale märkfa karedamaks muutuma. Kõigepealt müüs ta mehe äraolekul lehma ära ja ostis selle eest kaks toredat harjaslooma.

See sünnitas jällegi maru.

"Sina pead enne minu käest küsima, kui seda wõi teist teed!" karjus Kaarel wihafelt.

Maali toetas mõlemad käed puuša. "Sooh? Kas ja siis minu käest küsivad, kui selle lehmanaru mulle kaela töid?"

"Lehmafaup pole naisteafi! See on meeste teha! Naised ei tea sellest midagi!"

"Aga sina teadsid palju! No muidugi! Hahaha!" naeris Maali pilkawalt ja löi ukse enese järel kinni.

Selsamal õhtul kurtis Kaarel Hobuse-Rigulasele kõrtsus, et ta oma wanamooriga nüüd sugugi enam läbi ei saawat. See naeris ja ütles: "Kas see sind imestab? Wanad naised on kõik torisejad, see on wana lugu! Ara ja aga ennaft alla lafe suruda, siis oled mängu kaotanud. Kohe pead näitama, et peremees majas oled!"

Seda otsustas Kaarel ka teha, ja nõnda langes järgmistel päewadel Pilleri rahwa wahel nii mõnigi kibefõna. Ühtlasi ei nihtunud ka töö edasi ja suurem osa sellest rahast, mis Kaarel seni kogunud, rändas kõrtsmiku taskusse.

Ühel päewal nõudis Järwe peremees oma riide raha

tagasi, seft kuube juureldigates, olla Kaarel selle hoopis ära rikkunud. „Päris wusjeritöö!“ olla noorem rätsep öelnud.

„Ja selle eest pean mina oma raha andma?“ hädaldas Maali, „et sinul alati mõtted laiali on? Ega jeda ole! Mine aga ise Järwele ja teeni raha tasa!“

Aga ihnuš Järwe peremees ei olnud tasategemiseega nõus ja ähwardas kohtusse kaebada. Kui Maali jeda häbi nüüd ei tahtnud, pidi ta tõeste maksma. Polnud ime, et ta peale rahamaksmist siis ka hoopis kuri oli. „Aga nüüd on lõpp peal,“ ütles ta wihajelt. „Mitte krossigi ei saa ja enam minu rahast! Mis weel järel on, panen raamatu peale! Kohe homme wiin ja panen!“

„Seal on ometi minul ka sõnake lausuda!“ tähendas Kaarel wahela, lihtsalt wästurääkimise himus.

„Mitte midagi pole sul ütelda. Raha on minu.“

„Ja mina olen peremees majas!“

„Logard oled ja majas! Kes kõik asjad segamine ajab! Tsegi rätsepaks ei kõlba ja enam!“

„Kurr—rat!!!“

Käed rusikas, kargas Kaarel naise peale, aga see kahmas, Noor-eide sõnu meelespidades, ruttu nurgast luua ja tõstis ülesse.

Lõõmijeks lugu seekord kumbagilt poolt küll ei löinud, aga nagu wihane härg tormas Kaarel ühest wälja. Seal jooksis tal õues õnnetul kombel teine pörjas jalgade wahela, ja wihajelt wirutas ta sellele jalaga.

Süba poolelti nagu joobnud jooksis ta mäest alla kõrtsu. Nigulas kallast temale suure klaasi wiina sisse ja lõi kofku. „Säh, wõta parem üks mehine naps ja wiliista wanamoori ja tema torina peale. Ega temagi sul igaweste ristiks kaela jää. Näe, Silla Mardil maeti teine täna juba maamulda.“ — —

Maali kandis oma jüdamemure teisel päewal Noor-eide juure. „Terwe minu warandusenatukesse pillab ta weel läbi,“ kaebas ta, „esmast see lehmafulu, siis Järwe peremehe kuub, nüüd tallas ta mu ilusa pörja weel furnuks! Kõik potid, tassid ja taldrekud tagus ta mul ennemalt juba puruks! Ja iga jumalapäew kõrt-

jus! Ja ikka Hobuse-Nigulafega koos! Ja tööd enam mitte kõrtki! Oma kogutud raha on mul ammugi juba läinud, jällegi pidin katkümme rubla kapitalist võtma. Kas see ei ole riist ja viletsus?"

Noor-eit derus käsa. „Muidugi, muidugi,“ ütles ta, „aga näed sa, kui ma sulle seda ette öelnud oleksin—“

„Kui ma seda kahetümne seitsme aasta eest teadnud oleksin, iialgi poleks ma temale läinud! Hoopis teise mehe oleksin sel ajal saada võinud —“

„See nüüd võid teine,“ tähendas Noor-eit, olasi kehitates, „mehed on mehed, ükski pole parem kui teine. Aga mine tea, ehk on sul ees veel head päevad. Mis arvad, kas ma ei vaataks kord järele?“ Ja ilma et Maali nõusolekut ootanud oleks, võttis ta mängu kaarta nurgast välja ja hakkas neid tähtsa näoga segama.

Poolmaafinlikult tõstis Maali kaardid oma käega kahte ojasse, ja Noor-eit hakkas neid laua peale laial laduma. Sealjuures fibrutas ta oma musti filmakulmi, nokutas paar korda peaga ja ümises oma ette: „Aha—hm, hm — ja — sealt ta tuleb ju, kes sulle niipalju südamevalu teinud. — Ennäe, — pärandus on sul tee peal; — selle oled küll juba kätte saanud; — aga ei, — see peab midagi muud olema. — — Hästi wanaks elad sa — — ja palju head saad veel näha; — aga enne seda — hm — seisab puusärk ukse ees — — matused.“

Ta waitis ja vaatas, misjuguist mõju tema sõnad Maali peale avaldanud olid. See oli ainult poolekõrwaga pealt kuulanud, sest juurt lugu ta kaardipanemist ei pidanud. „Ma ei tea, kellel minu tuttavatest küll surma oodata oleks,“ ütles ta ükskõiksest.

Noor-eit kõngutas pead. „Hm, hm,“ arvas ta, „sagedaste tabab surm sealt, kust oodatagi ei tea. Näe, seal oli Rõõsa Mari, paha mees oli teisel ka. Ja Pühade päeva õösel vastu Hingede päeva, tead — seal nägi ta oma meest ristteel, ja see läheb alati täide.“

Maali teritas kõrvu. Usklikud kombes võitsid teda juba märksa rohkem kui kaardipanemine. „Mis tähendus sellel ööl vastu Hingede päeva siis on?“ küsis ta.

"Ah jo, seda sa ei tea. Kui sel keskööl ristteele lähed, siis näed mööda minemat neid, kes sinu sõbruskonnast jurema peavad, veel jelle wana aasta sees, otsekui tüdrukud Rääri õõsel oma tulewast näewad. Aga justament kui kell kaksteist lööb. Ka seda wõib ette tulla, et inimene iseennast näeb, kui järg tema kätte jõuab.—Seda juhtus Ringsepa-Pauli, tead, jelle wana-mehega; õõsel nägi ta iseennast üle risttee minemat, ja teisel hommikul heitis ajemele ja ei tõusnudki enam. Ah, mis ma juba ammu küsida tahtsin: kui wana sa Kaarel õige on?"

"Saab kewadel kuuskümmend wiis?"

"See on sihuke wanadus. Niisama wana oli ka Ringsepa-Pauli, ja Röösa Mari mees oli wist paar aastat nooremgi.—Mis sa siis nii mu otja wahid? Roh, mis siis oleks, kui ta kõige ilma teed läheks, see sinu wanamees? Mis sul siis mehest on, kes sulle muud ei tee kui pahandust?—Pärast wõiksid rahulikult oma kodu korraldada; kewadel muretsed jälle teise lehma, külap see juba jõukust majasse toob, ja paar pörjast ostad juwel ka veel juure. Ja kõigest murest ja waewast, mis mehed sulle kaela toowad, oled pärast iluste waba".

Maali-ei lausunud midagi jelle kohta, aga see mõte lehwitas tema peas ringi nagu peru lind. Ta ei kuulnud enam, mis Noor-eit veel Röösa Marist ja muust külarahwast rääkis.

"Kudas siis seda peaks tegema—ma mõtlen—et kui tõeste tord sinna ristteele õige läheks?" küsis ta, kui Noor-eit korrald hinge tagasi tõmmas.

"Mis?—Ah jo, Hingede ööl mõtled sa, eks? See on üsna lihtne asi. Seal ei ole sul midagi muud teha, kui et justament kell kaksteist ristteel oled. Risttee sul ju üsna ligidal—Konnaweski juures. Lauluraamatu wõid kaasa wõtta ja paar isjameiet paluda, tee peal, wõi kui ehk pisut warem pärale jõuad. Niipea aga kui kell kaksteist on, oled üsna waga, külap see juba siis tuleb, jelle kätte järg jõudnud. Ja kui sa teda näed, teed ristitähke ette—aga et sa üht sõnagi sealjuures ei lausu—ja katjud et koju saad, nii ruttu kui wõid. Ka tee peal

ei tohi ja rääkida, ja kodu mitte—kuni esimese kufelau-
luni.—So, see on kõik.”

Maali nokutas rahuldatult ja hakkas minekut te-
gema. Jumalagajätmisel andis Noor-eit temale wiija-
kalt märgata, et ta oma waewa eest ka wäikest taju ta-
haks saada, ja Maali andis tale tuluuue rublatüki, ilma
et kahetsenud oleks.

Kaarel oli täna, pörja surma üle kahetsust tundes,
üisna warakult koju tulnud. Aga kodus oli tuba pime
ja külm, ja poleks jookswa temale kõndimist nii hapuks
teinud, jalamaid oleks ta tagasi pööranud—sooja kõrtsu-
tuppa. Ja kuna ta ka sooja kohwi ega muud toidupoo-
list eest ei leidnud, tõmmas ta kalkaripudeli kapiist wälja
ja wõttis ühe lonksu rohkem kui ennemalt siis, kui tal
terwis just üisna hea polnud. Kui ta tahakambrisje ko-
bis, tõukas ta pimedas sawist pesukausi wastu, mis maha
kukkus ja tuhandeks tüükis läks.

„Kurrat!“ kiristas Kaarel ja mõtles Maali torina
—mitte kahju ja südamewalu—peale, ja just nagu sei-
faks naine juba nüüd tema ees, karjus ta: „Mis ja siis
kodus ei istund, nii nagu sinu kord ja kohus on?“ Ja
kuulis ka juba wastust: „Kas sina siis kodus istud, nagu
sinu kord ja kohus on? Käid sina seal, kus sina tahad,
siis käin mina ka.“ —

Maali õhtas raskestest, kui koju jõudis ja uut kin-
gitust nägi. Kui see nõnda edasi läheb, mõtles ta, kau-
sitükka kofku pühkides, siis pidid kõik majariistad, mis
neljakümne aasta jookkul mesilase-usinusega tükkhawal
kofku kogutud, küll warsti rusuhunikuks muutuma. Jah,
kas ei olnud Noor-eidel tõeste õigus? Kas ei oleks
elu temal parem, kui ta üksi oleks? Dõd kui päewad
pesitses see mõte tal peas, ja kuigi ta seda paaril korral
kui patutegu eemale tõrjuda püüdis, iga paha sõna juu-
res, mis Kaarel temale ütles, iga pahanduse juures,
mis mees temale walmistas, jostistas see mõte temale:
seda kõike ei oleks sul pärast enam iialgi kannatada. Igal
hommikul, kui ta külmas toas üles tõusma pidi, kuna
mees oma eilast peatait wäljamagas, jostistas see mõte
jalaja: „Noor-eidel on õigus, mis sul temast meel on?
Midagi ei hooli ta sinust, kas kõha sind waewab ehk ei.“

Weel kord käis ta Noor-eide juures ja lasi omale juhatusi anda. — — —

Nii jõudis pühade päew kätte. Ühtki sõna ei langenud nende wahel. Maali ei oleks ka teadnud, mis temale täna ütelda; hirm lihtsus tal kõri finni. Kes teab, ehk oleks ta jällegi oma otstuse juures kõikumaa löönud, kui mees vähemalt täna koju oleks jäänud. Aga ei, ka täna ei jäta ta kõrtsu minemata, torises Maali endamisi mihaseilt, kui Raavel, märksa hiljem kui harilikult, ennaft wäljainemiseks walmis seadis.

Kui ta läinud oli, istus Maali ahjunurka, pimedasse; ainult sütekuma andis nõrka walgust, ja mõtetes ja mõlgutades oli ta tufastama jäänud.

Äkki ärotas teda mingisugune kröbin, wiist joofsid hiired põranda all, ja ehmatusega nägi ta, et kell juba pool kaksteist läbi oli. Ta tatsutas toas ringi, jalki ja pearätikut otstides.—Sooja jalki ei suutnud ta juure rutuga leida, selle asemel tõmmas ta wana suure halli narmas-tega rätiku ümber, kahmas lauluraamatu ja joofsis wälja. Alles kui ta wäljas, pineda õõ käes oli, hakkasid mõtted jälle selguma. Ühtki tähte ei olnud taewas, mets mustendas ees, aasjade poolt tõusis tihe hall udu. Kui ta teed nii hästi tunnud poleks, waewalt et ta seda pimedas nüüd oleks leidnud. Wärisewate põlwedega ja tihti-peale kobades sammus ta teed mööda edasi, aralt aga siiski rutates, jüda põksus kas wõi lõhkiminemiseni; kõwaste hoidis ta lauluraamatu ümbert kinni ja katsus mõttes Issameiet lugeda, aga mõtted läksid segamine ja lapsepõlwest saadik nii hästi tuntud palwe sõnad ei tulnud korraga enam meelde. Ta katsus mõtelda—ehk oli see kõik tühi tuuletallamine—ehk ei tulnud kedagi. Seal oli risttee. Juba eemalt nägi ta teetulpa, halli posti, kaks põiklauda, nagu laialilaotatud käed.

Hirm ja õudsus raputasid teda läbi ja läbi, ta hakkas Issameiet palwetama, nagu Noor-eit õpetanud oli, ja kell palwet, pühade sõnade wahel kogeles ta: „Armas Jumal,—ära lasse tulla,—ma tahan oma risti weel kanda — — ära lasse tulla, armas Jumal.—Ma ei taha ilmaški nuriseda, — — ma tahan — —“ Seal kostis äkki nagu tagasihoitud kõhatamine. Maali pidas

hinge finni, süda tahtis tal seisma jääda.—Ettepoole kumardades seisis ta seal ja kuulatas, kuulatas — ja kuulis ühtlasi jalaastumist, —jalaastumist, mida ta tundis; —Kaarel wedas ifka teist jalga pisut taga—ja siis hakkas teiselt poolt teed üks tüme kogu udu sees paistma. —

Maali pigistas rätikunurga suu ette, et karjatust tagasi hoida. Kaarel tuli—ta tuli oma pühapäewa-riietes, müts pisut kuklas, lauluraamat käes, nii nagu ta endisel heal ajal pühapäewiti naisega firiku läinud. Üsna pikkamisi, samm-sammult tuli ta lähemale,—nüüd jäi ta seisma—ja waatas Maali poole surmanikurwa, ärda pilguga—ja tõstis pikkamisi käe ja tegi ristitähje naise poole;—Maali langes põhwili ja tegi ka ristitähje — — Kui ta jälle üles waatas, oli Kaarel kadunud.

Rudas ta kogu tagasi saanud, ei teadnud ta üegi, wist oli ta jooksnud, nii kiirelt kui jalad kandsid, sest hingetult ja rammestatud jõudis ta tahatuppa. Ja ka siis, kui ta soojas woodis lamas ja waiba kõrgele üle pea oli tõmmanud, lödijesid tal weel hambad sifemiste külmawärinate tõttu. Nüüd oli siis üsna tõsi, et Kaarel surema peab, weel enne kui aasta lõpule jõuab. Oh Jumal, oh Jumal, kes oleks seda mõelda teadnud. Alles aasta eest weel olid nad kõigeõnnelikumad inimesed olnud, olid arutanud ja plaaninud teinud aastate peale ette, nüüd—kõik möödas! Nii ahastawa näoga oli Kaarel, wõi õigemine tema waim, Maali otsa waatanud.—Dudjus üleloomulikkuse ees ja kaastundmus. wõitlesid Maali südamas. Ja Kaarel ise istus kõrtsus, jõi ja lärmitfes ja ei teadnud midagi, ei aimanud, et surm juba tema järele kuuras—koguni ehk weel jelsamal ööl.—Meeletu hirm wapustas tema liikmeid; ta tahtis üles karata—kõrtsu joošta—teda hoiatama, et ta ka weel joobnud peaga „undlikku“ surma ei saaks. Juba oli ta mõlemi jalaga woodist wäljas, seal torwas tal meelde, et ta ju sugugi rääkida ei tohi sel õhjel. Kuule, kas Kaarel ei tulnud juba? — — Tõeste. Maali lipwas ruttu jälle waiba alla ja kuulatas. Joobnud ta ei olnud. Seda kuulis ta mehe sammudest, nägi tema liigutustest, ka pimedes. Maali woodi ees jäi ta filmapilguks seisma

ja ohkas sügavaste ja raskestest. Ja ka veel woodis kuulis ta teda paaril korral jüdantlõhestawalt ohkama.

Teisel hommikul torkas tal filma, kui wana ja kollunud Kaarel wäljanägi. — Muidugi, kui ots nii ligidal on; — mees hiilas ainult veel tasakesi ringi, ei sõimanud enam, ei pöranud vastu lauda — ja ohkas, kus ta käis ja seisis. „Suba surm sirutab oma kondise läe tema järel wälja,“ mõtles Maali, ja kaastundmus waldas teda.

„On sul kuskil häda?“ küsis ta poolarast, sest ju mitu nädalat polnud sõbralikku sõna nende wahel langenud.

„Minul? Oh ei,“ mürikses Kaarel, ja waatas imeliku pilguga naise poole alla, pööras näo ruttu teisele ja ohkas jälle.

„Ma keedan sulle pärnadiie teed —“

„Oh ei, mul pole tarwis.“

Õhtul aga ei läinud ta enam kõrtsu, waid heitis warakult puhkama, ka järgmisel päewal mitte, siis läks ta küll korraks, aga tuli warakult ja kainelt tagasi. Kui Maali lähemal pühapäewal ennast kirikusfeminemiseks walmis seadis, tõmmas ka Kaarel omad mustad kirikuriided selga. Maali ei suutnud sugugi tema otja wadata, kui ta nii tema ees seisis; see tuletas temale liiga seda ööd meelde — ja nüüd waatas Kaarel tema otja, just nüjuguse ärda pilguga nagu see waim. —

Maali nuttis terve jutluseaja ja ka Kaarel pühkis paaril korral filmi. —

Esimesed kärejad külmad olid kätte jõudnud, ja Maalil algasid pahad, rahutud ööd. „Oleks ma mitte teda näinud,“ mõtles ta, „ma wõiksin arwata, et järg õigemine nüüd minu käes on; — parem ehk oleks see — ah —“. Südantlõhestaw walu kiskus kõik tema sees koftu, igatsus nende ilufate endiste päewade järele, heade sõnade järele, kus nad õhtuti veel sõbralikult koos istunud, ah, see oli nüüd kõik möödas, igaweste. — — —

Rudas oli see kõik nüüd ometi tulnud? — See pärandus, see õnnetu raha. — Maali oleks selle raha peaaegu maapõhja neednud, kui ka ainult mõtetes. Wõib ikka üsna tõsi olla, mõtles ta, et wanasarwik alati hiritab, kui kuldtükid tantsiwad. — Kes oli siis pärast peale hakanud? — Kaarel — nojah — oma esimese lolli peatäiega.

Uga päriselt polnud ta ju üffi süüdlane, waid teised olid teda hukutanud;—poleks ta, Maali, nii palju hädaldanud ja torisenud selle lehmanaru üle, Kaarli elu mitte nii hapuks teinud, temale hea sõna öelnud, tõeste Kaarel ehk ei oleks enam kordagi kõrtsu läinud, ja ei tarwitseks nüüd ka weel mitte jurra. Selge oli ju—tema, Maali, oli ju kõiges süüdi—ja nüüd oli liiga hilja;—silmagi ei saanud Maali sel põl kinni, mõtted ja etteheited enesele piinasid weel rohkem kui kõha; alles kui walgeks minema hakkas, jäi ta pisut magama. Poolunes kuulis ta kabinat, kuulis Kaarlit üles tõuswat ja taas ettewaatlikult tatsutawat. Ja poolärkades kuulis ta puid ahjus praakawat ja wett katlas wulisewat ja Kaarlit kuskil ägawat. Kaarel keetis Maalile kohwi, see jurmani haige mees, kuna tema, Maali, woodis lamas. Mõlemi jalaga korraga oli ta wäljas.

„Jää aga weel puhkama,“ mürişes Kaarel, ise teisele waadates, „kõha waewab sind küll juba.“

Waikides astus Maali üle toa, wõttis Kaarli kuue ja riputas selle sooja ahju wastu. Särgmises hommikul katsus ta Kaarlit ette jõuda. „Maali“, hüüdis see oma woodi sügawusest. Maali tufatas. Oh kui kawa ei olnud ta juba oma naise nime nimetanud!—„Jää aga weel puhkama, kui sa miud pahandada ei taha,“ lişas Kaarel juure. Seda Maali nüüd kudagi ei tahtnud—ja jäi sellepärast woodisse, kuni tuba soe ja kohwi walmis oli.

Siis istusid nad wastamisi laua taha; aga nagu ennemalt ei olnud see mitte—kumbki ei suutnud teise otša waadata. Midagi nagu lasus nende peal ja seisis nende wahel ahwardawa koguna.

Maali teadis väga hästi, mis see oli—surm.

Mõistaks ta nüüd ometi Kaarlit õiget sõna öelda, —midagi õige head; aga nii raske oli see esimene sõna, ta ei suutnud seda leida. Sadakorda wõttis ta hoogu—ja waitis ifka jälle. Kaarli ülespidamine oli ka ifka weel nii nagu pahane ja tagasitõrjuw; see oli wißt haigusest.

Ültimestanud oli Maali, kui Kaarel peale kohwi-
joomist ennaşt wäljaminemiseks walmis seadis.

„Kuhu ja siis minna tahad?“ küsis ta pisut kart-
likult.

„Tõble“.

„Aga Kaarel!“ hüüdis Maali üsna kõhvides.

„Koh, mis seal siis nii kiendada on, kui mina tõble
tahan minna? Wõi pean juba nii noorelt ahju taha
kütutama jääma?“

Maali pööras näo tähtu teisale, et Kaarel tema
äkki väljapurskavaid pisaraid ei märkaks.

„Kii noorelt,“ oli Kaarel öelnud, oh, kui ta ainult
teaks—kui ta aimaks. — —

Ja ometi tulid Kaarsti juust teineford nii imelikud
sõnad, otsekui teaks ta. Kui ta Maalit väljas lautas
arvas olevat ja ennast üksi, siis ohtas ta ühtlugu ja
ümises endamisi. Üksford kuulis Maali üsna selgeste :
„Waene Maali—waene naine—kui kurwad saavad need
elupäewad küll pärast olema—“ Ta tundis muret Maali
lesepõlwe päewade pärast. Sellepärast käis ta ka nende
halbade ilmadega päew-päewa kõrwal tööl ja oli Maali
peale pahane, kui see ford ütles : „Mis ja ennast niipalju
waewad, ega see töö ja käimine sul enam kerge ole.“

„Mis ja alati nõnda räägid, nagu oleks see wäike
rätiepatöö juba raske? Kui ma kaheljakümne aastane
juba oleksin, siis ehk wõiks seda arvata.“

Kaarel ei tahtnud enesest midagi märgata lasta,
aga wananes siiski silmnähtawalt. Oleks ta vähemalt
toduski rohkem puhkanud. Aga iga hommikul oli ta esi-
mene ülewal; tõusis mõnikord isegi õõsel üles ja teetis
kuuma teed, kui Maali kõhis, naise manitsusi kuulmata.—
Muti tahtis ta isegi sea toitmist päriselt oma hooleks
wõtta. Wähemalt seisis ta seal kõrwal, kui Maali kee-
detud kartuleid tampis ja rokka segas.

„Mine ometi tuppa, väljas lijub ju tuul kangeste
läbi,“ manitses Maali.

„Koh, lasse mind ifka pisut waadata,“ wastas Kaa-
rel, „wõib ju olla, et mul ford ije tuleb teha, kui ja
ehk haigemaks jääb.“

„Ira nüüd minu eest muretse,“ tähendas Maali.

Kaarel raputas pead ja waatas jälle teatud pil-
guga tema peale.

„Mitte minu pärast,“ vastas ta peaaegu arusaamata üminaga. „jah, kui asi minusse puutus—mul poleks niipalju muret.“

Jah, mõtles Maali, ehk on tal õigus. Temale oleks leidsjäämine veel raskem—mehed on ju nii saamatud.

Et Maali õhtuti, kui mees koju jõudis, tema eest kõigeparemine hoolitses, on enesestki arusaadav. Sealjuures oli tal alali jalalootus, et Kaarel ometi kordki tema piha ümbert finni võtaks, nagu ennemalt, ja ühe hea sõna ütleks—aga seda ei jündinud. Kaarel lasi omale kõik ohates meeldida, muidugi, ta oli ju surmani haige.

Pealelõunjed saatis Maali alati värisemas kartuses ja nende mõtetega mööda: Kas ta täna küll omajalul tuleb? Või kantakse ta mul kodu—oh! Ja nagu kivi langes igakord tema rinna pealt, kui mehe pikaldasi sammu si wäljast kuulis. Ka Kaarel wist tänas igapäew Jumalat, et ta jälle terwelt koju jõudnud. Iga õhtu pistis ta esmalt pea ukse wahelt sisse ja hüüdis kindlusega, värisewal häälel: „Maali—oled seal!“ Ja kui Maali, temale ruttu wastu joostes, hüüdis: „muidugi, olen siin,“ siis ohkas ka Kaarel nii õige jüdamepõhjast fergendatult.

Noor-eide juures Maali enam polnud käinud. Ta ei usaldanud kodust lahkuda, kartes, et tema äraolekul wast midagi juhtuks—ja päriselt ei olnud nad ikka veel üksteisega leppinud—ja Kaarlit oli ju niipalju temale andeks anda—kui ta nüüd jelle peale mõtles, et kord tema wastu luuawart oli tõstnud! Wihane nüüd Kaarel küll tema peale enam ei olnud, muidugi mitte, niisama nagu tema juba Kaarlit kõig jüdames andeks oli annud, aga kas see õige oli, seda pahandust nii surmits waikida?

Ühel õhtul tuli Hobuse-Nigulas Kaarlit kaasa kutsuma. Maali jäi mehe kindla käsu peale tuppä jooja istuma, kuna mehed ees külmas kambriis kofku rääkisid. Hobuse-Nigulas oli küll wist terwise järele pärinud, sest forruga kuulis ta pooltagasihoitud nuuksumist ja Kaarlit häält: „Iga päewaga läheb wiletsamaks!“ Maarlit

oli, nagu pigistaks külm käsi tema südant. Mii halb oli siis lugu juba Kaarliga! Ja temale ütles ta seda! Oma naisele aga püüdis ta alati hoopis teist nagu näidata.

Mis Nigulas vastas, sellest ei saanud Maali aru, sest ta naeris oma sõnade juure walju häälega; see oli aga wist Kaarlit wäga wihastanud, sest sellele järgnes kaunis ärew sõnawahetus, mis sellega lõppes, et Kaarel kõigesuuremas wihas karjus: „Kasi wälja! Kasi wälja, ütlen ma!! Dnnetust ja pahandust oled ja minu rahulikusse majasse toonud!“ Ja kõwaste löi ta ukse äranäineja järel kinni.

„Ta on üks wa toores mees, see . . .“, ütles ta siise tülles,—„midagi enam ei taha ma temaga tegemist teha.“

Maali wõttis südame rindu ja ütles: „Mäed sa, Kaarel, see rõdemustab mind wäga, et sa seda nüüd äranäinud oled.“

„Seda olen ma juba ammu äranäinud,“ urises Kaarel. Tema hääles kostis Maalile midagi eemaletõrjuwat. Et ta nüüd ei arwaks, et ma jälle etteheiteid tegema tahan hakata, mõtles Maali ja wakis puhta kartusest. Ja ometi oleks ta heameelega weel midagi relnud, temalt küsinud, kus tal häda on ja kas ta ei läheks arsti juure—kui see küll ei aitaks ja surm määratud oli, kergituseks oleks see siiski;—aga igatõrd kui ta sellest alustada tahtis, tegi Kaarel jutule järju lõpu.

Kesl oma ahastust mõtles Maali ometi jelle peale, et majas kõik tarwilikud asjad oleks, kui see hirmus hoop äkki tuleb. Kaarli parema särgi pani ta puhtaks pestult ja siledaks triigitult lõrwale; uut jalkpaari hakkas ta weel kuduma, wanu nõelutuid ei wõinud ta ju temale wiimaseks teekonnaks kaasa anda. — —

Jõulud nihkusid ikka lähemale. Tulid tormid, mis maja wabisema panid ja katuse pealt ahwardasid wiia, olgugi et sellel suured kiwid raskuseks peale olid pandud. Siis tuli pakku, sügawat lund ja mattis Pillerisauna kuni katuseni kinni. Sulgal ajal ei saanud jalgagi wälja tõsta. Suure waewaga sai Kaarel wiimaks ukse lahti ja rookis kitsa tee üle õue lauta, et lehm ja pörjas nälga ei su-

reks; ja ei sallinud, et Maali ka korratsi labida oleks kätte võtnud.

Viimaks tulid külamehed labidatega ja lumeregi lohistas fileda tee Pilleri jauna lähedalt maanteele välja. Siis oli jälle vaidlemist, kumb nüüd külasse lähed toidunaineid ostma.

„Kaarel, ma palun sind jumalapärast, jää koju.“

„Aga naine, mis sul siis meelde tuleb? Suure lumega pole see tee naiste jaoks, veel vähem sihukesele haigele, nagu sina,“ lijas Kaarel juure, nii taja, et Maali ainult segasti üminat kuulis.

Koor-eit oli Kaarlit vist külas näinud, sest varsti peale selle—Maali mölgutas jälle oma kurbi mõtteid, mustjashalli soffisi kududes, läks uks lahti ja külatare astus sisse. Aga ta pörkas otse tagasi, kui Maali temale teretades vastu astus.

„Oh ja jumetis, Maali! Sa ju ehmatad mind päris.“

„Kudas nii?“

„Noh, näost oled sa ju koolja sarnane!“

Maali ohkas. „Mis nägu mul siis peab olema, kui südamevalu elu ahwardab võtta.“

„Nüüd veel—kesse niisugust asja enne näinud!“ hüüdis Koor-eit walju naeruga ja lõi käsa kokku. „Milles ikka oli, kui igapäew hädaldasid, kui wilets see elu küll sihukesel mehega on, ja nüüd, kui see juba varsti möödas on, kurwastad veel nii palju!“

„Mine, ära nõnda räägi,“ tõrjus Maali vastu—juba Koor-eide wali kõwa hääl tegi temale tema praeguses meelevolus valu. „Sa ei wõi sellest sugugi aru saada,“ jatkas ta edasi, „kui kolmkümmendkuus pikka aastat oma mehega koos oled elanud õnnes ja rahus.“

„Õnnes ja rahus!“ kordas Koor-eit pilkawalt, „minu meelest ei olnud teie õnn ja rahu wiimasel ajal nii suur ühti.“

„Ah, mis selle paari nädala sees juhtus, seda täpeft ma enam ei loe. Ka oli see enamaste minu oma süü.“

„Ennäe, ennäe,“ heitis Koor-eit hirwitades wahela.

„Ja minu meel on sinu peale üsna paha,“ jatkas Maali edasi, „et minule niisugust nõu andsid.“

„Misjuguft nõu fiis?“

„Seda luuaga, näitufeks.“

„Hahaha, no nüüd on taewas must. Ma ainult jutustajin sinule, et ma kord nõnda teinud olen, kas ma fiis ütlesin, et sa niisama pead tegema? See on aga naljakas! Nüüd pean mina terwes selles kupatuses süüdi olema, mis? Ega see mind enam ka imesta. Niijuga-
jed on need inimesed kõik: esmalt käiwad peale ja nuru-
wad, et ma peaks aitama ja head nõu andma, ja kui
ma seda teen, kuulen pärast, et nad õnnetuks olen tei-
nud! Jah, tänamatus on maailma palk.“

„Et sa just süüdi oleksid, seda ma ei ütlegi,“ sõnas
Maali. „Oleksid ja aga sel korral mulle öelnud: Maali,
sul on tubli mees, kes sind nende hulga aastade sees
weel kordki pahandanud ei ole—nüüd ole mõistlik ja
mõtse, et iga inimene vähemalt ükskord elus natuke ko-
mistab—lõõ selle peale käega—kui sa nõnda ütelnud
oleksid.“

„So? Kui ja ije teadsid, mis ma ütleva oleksin
pidanud, miks sa fiis minu käest küsijid?“

„Sest et ma seda sel korral weel ei teadnud.“

„So.—Ja kui ma seda öelnud oleksin, ja Kaarliga
oleks teie elu igapäew'ikka libedamaks läinud, mis olek-
sid fiis pärast ütelnud? Ja kas ta sinuga weel küllalt
häbemata pole ümber läinud ja sinu terve päranduse
peaaegu ära raiskanud?“

„Oh, jäta nüüd järele. Pärandus oleks wõinud
sinna jääda, kus ta oli, ja seda tänapäewani—ja seda on
Kaarel kõik juba heaks teinud. Ja mis ta mulle muidu
on olnud, seda tean ma ije kõigeparemine.“

„So. Noh, kui ja nii tark oled, fiis ei ole sul mind
küll enam tarwis,“ tähendas Noor-eit pilkawalt ja pöö-
ras ukse poole.

„Kui sa ainult sellepärast tulid, et minu waest
meeft taga rääkida—noh, fiis ei ole mul sind ega kedagi
teist tarwis,“ wastas Maali.

„So! Noh, hea on, et ma seda tean.“ Sellega
läks Noor-eit jumalagajätmata minema.

„Nii need inimesed on—jah, nii need inimesed on,“

kuulis Maali teda väljas veel paar korda ütlemat, kuna ta raskelt üle õue kõõgi poole sammus. Sa kui õuemäram tema järele kinni läks, seal oli tal kergendus-tunne, nagu oleks kuri saatus temast taganenud. Sa ometi hõljus see saatus iga päewaga ifka ähwardawamalt Kaarli pea kohal. —

Kohutawalt-kauaks jäi Kaarel täna ära. Hakkas juba pimedaks minema. Maali kartus kaswas iga minutiga; mitmel korral jättis ta süpsmise, sea toitmise pooleli ja jooksis wälja õue peale waatama. Wiimaks ei suutnud ta enam wälja kannatada. Ta tõmmas soojad saapad jalga, wõttis narmastega suurrätku ümber ja jooksis wälja, üle külmanud, kriuksuwa lume. Wähemalt kuni Rõlumäeni, kust külatee laugelt kätte paistis. Pa-remal- ja pahemalpool seisid kõrged kuused, oksjad raste lumekoorma all sügawalt paendunud. Ükski tuuledõhk ei liigutanud nende latwu, ühtki eluslooma ei olnud läheduses. Mõnusa talwerahuna oli see jeni alati Maalile tundunud, täna muutus see kõik surmaõudusujeks.

Aga sealt tuli Kaarel. Suured kimbud mõlemi käe otsas. „Sumal olgu tänatud.“ — Maali jäi ühe puu äärde seisma, kuni Kaarel üsna ligidale jõudis. Suba eemalt kuulis Maali tema ümiseswat häält; wiimajel ajal oli tal harjunud wiisiks saanud iseenesega kõnelda. „Peaks ma ta ifka veel eest leidma!“ — Seal nägi ta Maali halli kogu puu all ja pörkas tagasi, nii et kimp pahema käe otsast lumesse kukkus.

„Miks sa siis nii ehmatad?“ küsis Maali ja kumardas kimpu üles wõtma.

„Maali—sina—ja ise? Aga mis sul siis meelde tuleb, naine? Oled ju haige—kas oma kõha peale ei mõtlegi enam?“

„Mitte kõha peale, ainult sinu peale—sinu peale, Kaarel, mõtle sin ma.“ Ta kuulis imelikku häält, nagu kramplikku nufsumise allaneelamist. „Et sa nii kauaks ära jäid,“ jatkas Maali edasi; tema teisest käest veel wäikest pampu ära wõttes.

„Eo,“ pomises mees, „kauaks jäin ära.—Näed sa, ega ma siis enam noormees pole!“ — sügaw ohkamine, millele teine kajanana järgnes.

„Ma ainult mõtlesin—et sul ehk—wõis ju juhtuda—
—et ja äkki—“ Maali mõtles, mis ruttu ütleva pidi.

„Kõrtsus wõi?“ päris Kaarel ruttu wahela. „Koh,
sinna ma enam ei lähe. Käisin Järwe peremehe juures
sees. Tõbb on tal mu jaoks.“

„Kaarel—“

„Ah, ära räägi nõnda,“ kattes tas mees peaaegu
jämedalt; aga koha jattas ta mahedamalt edasi: „kui
aga furd peaks tulema, Maali, et ma kogu pean jääma—
siis ütle ainult; seda tegin ma Järwe peremehega juba
maha.“

Wakfides sammusid nad mäest ülesse. Kerge tuul
libistas üle kuuskede, ainult tuuledhk—ja ometi langes
õkstel lugemata hull lumetükka—nagu jostamine, jala-
häälitsemine käis läbi tumeroheliste oksade. — — Kas
naersid metsa tummad koormatandjad nende kase küürus
inimlaste üle? — —

Jõulud lähinesid. Muftjashallid sokid olid juba
firstus valmis. Maali sõtkus pühadesaia taigent.
Sealjuures pidi ta ikka ja ikka jälle käisega üle silmade
pühkima, et pišarad mitte taiguasse ei weereks. Ta tegi
juurema teo kui harilikult. Üks oja pidi—oh—Kaarli
matusteks jääma. Ainult üks nädal weel! Muidu oli
Kaarel alati jaiaküpsutamise juures abiks olnud, sõtkujale
jahu juure puistanud ja ahju kütnud. Saia küpsamine
oli temale üleüldse nagu pühade eelpäewaks olnud.

Seeford ei tahtnud ta midagi sellest näha. „Jäta
järele, ma ei wõi seda pealt näha!“ hüüdis ta, kui
Maali taignakausiga tuli, ja jooksis wälja. Teadis ta?—
Aimas ta? See küsimus keerles Maali peas ikka sage-
damine. Parema ka oleks. Muidu peaks ju teda ette-
walmistama hakkama, nagu ristiniimese furd ja kohus—
ja kudas seda teha?

Jõululaupäewal ehtis Maali wäikse jõulukuuise,
füütas küünlad põlema ja pani uued sokid Kaarli jaoks
kuuse alla, kusjuures tal pišarad peaaegu ojana woolasid,
ja Kaarel tuli ägeda nuuskamisega ja pani omaltpoolt
sinnasamasse musta siidirätiku. — —

„Maali?“

„Kaarel?“

„Ma tahtsin sulle ainult weel pisut rõemu teha.“

„Mu hea, armas mees—“

Seal olid nad üksteise kaenlas ja Kaarel küsis läbi nuuksumise: „Mis, kas oled minuga ikka weel pahane?“

„Aga Kaarel—tudas ma seda wõiksin—?“

„Seft et ma ju hoopis paha mees olen olnud.“

„Ei Kaarel—mina olin—minu süü oli see kõik.“

„Ära nüüd seda räägi! Et sa seeford pisut jõimafid lehma pärast ja selle äraneetud kõrtsu pärast, seal oli sul ainult õigus.“

„Sugugi ei teinud ma dieti.“

„Ära nüüd enam ilmaski seda meelde tuleta! Sa ei teagi, kui paha mees ma sulle olin. Aga jelles oli ainult Hobuse-Nigulas süüdi—see päewawaras—see lo-gard—latelkaus!“

„Jah—ja Noor-eit!“ nokutas Maali nõusolles.

„Kui teda tema pahade nõuandmistega poleks olnud. Aga Kaarel, kas ma sul siis tõeste ikka weel nii armas olen kui ennemalt?“

„Palju armjam weel, mu waene Maali—nüüd—kus warsti lõpp tuleb!“

„Oh Kaarel, mul lõhkeb süda!“

„Minu hea, wana Maali!“

Di, ilusad päewad oleksid olnud, peaaegu nagu ennemalt, kui mitte õudne kooljakuju ikka seljataga poleks wahtinud. Pühadejaid olid tänawu üsna iseäranis hästi kerkinud, wäljaspoolt ilusad pruunid ja seest pehmed kui will—aga kumbagil kaswas suutäis juus. Saia-wiilufad rändasid ikka jälle peaaegu puutumata käsikamb-risje. Nii jõudis wana aasta õhtu—wiimane päew—kätte. Mõlemad wanad oli hirmust ja südamewalust nii wäsinud ja nõrgad, et waewalt weel jalgu järel wadafid.

„Heida ometi puhkama,“ palus Maali, aga Kaarel tõrkus wastu.

„Parem oleks kui sa ise heidaksid.“

Nad istusid mõlemad ahju äärde pingile, kumbki isenurka; hakkas juba widewikuls minema. — — —

„Kaarel,“ wõttis Maali südant, „ma—tahtsin sulle weel midagi ütelda.“

„Ütle, minu hea Maali. Ma teen kõik, nagu sina tahad.“

„Kõigepealt — — et see kõigewägewam heaks on arwanud et me—lahkuma peame,—et — — et ja mitte minu pärast liiga ei kurwastaks!“

„Terwe eluaja nutan ma sind taga!“

„Kudas siis nii, Kaarel?“

„See on, mis ma mõtlen—“

„Ja siis tahtsin ma weel ütelda, mis ja arwad, kas ei peaks õpetajaherrat kutsuma?“

„Seda küll, Maali—kohe lähen katsun.“

„Sina?“

„Koh, kes siis muu?“

„Mina lähen õpetaja juure!“

„Oled küll wist juba jégane?“

„Aga Kaarel, ega sa õpetajat ometi wõi iseomale—“

„Omale? Kes siis minust räägib? Minul ju teda tarmis ei ole.“

Sirmunud filmadega, juurelt ja aralt waatas Maali mehe otsa. Seal istus Kaarel jälle maha ja ütles sifemiseft ärewuseft üsna kähisewa häälega:

„Maali, ka mina pean sinule esmalt weel midagi ütleva. Näed ja—see fõrd—fõrtsus — — seal käisid nad mu peale, et mu käsi käiks palju paremine—kui—kui—üksi oleksin.—Ja—wanakuri ise mind seekord küll wõrgutas—ma mõtlesin seekord ka tõeste, et nii.—Jah, Maali, nii paha mees olin ma.—Ja — — Pühade õõjel, näeks ristteel seda seisima, kes weel seljamaal aastal sureb,—ja ma läksin—ja—ja—nägin—sind!“

Seal oli Maali ühe hoobiga nurgast püsti. „Sina olid ristteel?“

Kaarel nokutas õhates.

„Siis olid sina see—päris elus—aga mitte minu waim?“

„Minu waim — — jah — on mul siis waim kah?“

Kõemufarjatusega lendas Maali tema kaela. „Siis olime me mõlemad, päris elusalt seal — ja ei mitte meie waimud, — ja kumbki meist ei pruugi surra — ei sina mitte, ja ei ka mina mitte!“

„Maali!“

„Kaarel — minu hea, armas mees!“ — —
Ükski pruutpaar poleks mõistnud õrnemalt muju-
tada, kaisutada, kui need kaks wana inimest Pilleri
saunas.

* * *

Teisel hommikul, uue aasta esimesel päewal, istu-
sid kaks õnnelikku wäikse akna all ja waatasid wälja
särawasse lumesse, — nägid päifest talweehtes metsa-
tuka tagant tõuswat — ja jõid sooja kohwi kirjulille-
dega pühapäewa-tassidest, kusjuures üks jaiawiilukas
teise järele kadus, wiilukas, mida kumbki enne jala-
jas teise matusejajaks pidanud. — —

Siis tõmmas Kaarel wälja oma rahatoti, mis
ford roheline olnud, tegi lahti ja luges oma „kõkkuhoi-
tud“ raha — ja Maali tõi kastiseje ahjunurgast, kus
ford wiisjada rubla, ja weel enamgi, olnud.

Seal ohtas Kaarel pifut.

„Waene Maali — ega pole kuigi palju enam järel
sinu pärandusest?“

„Mis sellest. Sina oled jelle eest mul, mu hea
mees!“

Nende käed ühinesid õrnas rõhumises.

„Alga pane tähele, Maali,“ jatkas Kaarel edasi,
„kui ma terve talwe läbi tubliste kofku hoian —“

„Sa mina siis sea hästi ära müüa jaan —“

„Pane tähele, Maali — siis ehk jatkub meil kewad-
del juba ilusa mustekirju lehma ostmiseks!“

R O D U

kirjastusel ilmunud raamatud

Jns. H. Keier. Galvanotehnika käsiraamat. —
Juhatused nikeldamiseks, vaseamiseks, hõbetamiseks, tuldamiseks in-
galvanilisel teel. Galvanoplastika. Joonistustega. Hind 2 m. 50 p.

Jns. H. Keier. Metallitamise käsiraamat. —
Linutamine, jootmine, malmi jootmine tšermitiga, lihvimine,
poleerimine, kollasestpõletamine, metalli ja metallasjade jootmine,
prontsimine, rooste- ja metallitid. Hind 2 m. 50 p.

Jns. H. Keier. Mootorid. Käsiraamat
masinajuhile. Mootorid üldbse. Gaasikujulised kütte-
ained. Wedelad kütteained. Mootorite tööviis. Gaasimootorid.
Süütesisjeaded. Wedelikumootorid. Mootorite käimapanemine.
Walgustusgaasi meeloodimootor. Diesel-mootor. Trinklerr-mootor.
Mootorite seisjatud ja jõuraugemine tegewuse puhul. 23 joonis-
tusega. Hind 3 m. 50 p.

Jns. H. Keier. Aurumasinad. — Üldbised mõis-
ted aurumasinatelt. Aurumafina üldised osad. Aurumafinate
ehitusviisid. Aurumafina tööviimu ja aurukulu wäljaarwamine.
Aurumafina korrasheidmine ja käimapanemine. Hind 8 marka.

George Bronson-Howard. Merekuuld. —
Põnew sotsioloogiline roman. Hind 5 marka.

A. Piirimäe. Pilleri Maali pärandus. —
Külajutt. Hind 1 m. 20 p.

Wängumees. — Walitud muinasjutud 8 — 12-aas-
tastele. Hind 1 mark.

Ilmumisel:

Aurukatlad (joonistustega).

Autojuhi käsiraamat (joonistustega).

Mafinaelemendid (joonistustega).

Uuemad abinõud metallitöös (joonistustega).

Jns. H. Keier. Metallitreiali käsiraamat.
2. täiendatud trükk.

Hind 1 mark 20 p.